

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยอภิปรายและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการผลิตและตลาดมะม่วงหิมพานต์ของเกษตรกรนิกมสร้างตนเองลำน้ำน่าน จังหวัดอุดรดิตถ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการผลิตและการตลาดมะม่วงหิมพานต์ของเกษตรกร และเพื่อศึกษาปัญหาการผลิตและการตลาดมะม่วงหิมพานต์เพื่อเป็นแนวในการปรับปรุงและส่งเสริมการผลิตและการตลาดมะม่วงหิมพานต์ของเกษตรกรต่อไป

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงหิมพานต์ จำนวน 133 ครัวเรือน โดยการสุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งหมด 1,334 ครัวเรือน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) จากเกษตรกรนิกมสร้างตนเองลำน้ำน่าน จังหวัดอุดรดิตถ์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์และสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุดและค่าสูงสุด

สรุปผลการวิจัย

ลักษณะส่วนบุคคล สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

อายุ เกษตรกรส่วนใหญ่มีช่วงอายุอยู่ระหว่าง 51-60 ปี และ 61 ปีขึ้นไป เป็นจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 27.1) แสดงว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ

ระดับการศึกษา เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 75.9) จบการศึกษาระดับ ป.4-ป.6

สถานภาพสมรส เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 75.2) สมรสแล้ว

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน เกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงหิมพานต์ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 79.7) มีสมาชิกในครัวเรือนอยู่ระหว่าง 1-5 คน

สภาพการถือครองที่ดิน เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 92.5) มีเนื้อที่เพาะปลูกเป็นของตนเอง

การเป็นสมาชิกองค์กร เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 66.2) เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกมะม่วงหิมพานต์

รายได้จากการเกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 58.6) มีรายได้จากการเกษตรอยู่ระหว่าง 300-10,000 บาท โดยมีรายได้เฉลี่ย 9,935 บาทต่อปี โดยมีรายได้จากมะม่วงหิมพานต์ 7,992 บาทต่อปี

รายได้จากนอกภาคการเกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 45.9) มีรายได้อยู่ระหว่าง 500-10,000 บาทต่อปี ซึ่งรายได้นอกฟาร์มได้มาจากการค้าขาย จำนวน 9,916 บาทต่อปี

สภาพการผลิตมะม่วงหิมพานต์

พื้นที่ปลูกมะม่วงหิมพานต์ เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 56.4) มีพื้นที่การปลูกมะม่วงหิมพานต์ 1-5 ไร่ ซึ่งถือว่าเป็นเกษตรกรรายย่อย

พันธุ์มะม่วงหิมพานต์ เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 72.9) ปลูกมะม่วงหิมพานต์พันธุ์พื้นเมือง รองลงมาเป็นพันธุ์ศรีสะเกษ

แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 67.7) มาจากการขยายพันธุ์เองของเกษตรกร จำนวนต้นมะม่วงหิมพานต์ที่ปลูก เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 47.4) ปลูกมะม่วงหิมพานต์อยู่ระหว่าง 20-100 ต้น

เงินทุนที่ใช้ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 81.2) เป็นการใช้ทุนส่วนตัว

แหล่งเงินทุน เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 22.6) กู้เงินจากสหกรณ์การเกษตร

ระยะเวลาเงินกู้ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 31.6) เป็นเงินกู้ระยะสั้น

การใช้ปุ๋ย เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 61.7) มีการใช้ปุ๋ยในการปลูกมะม่วงหิมพานต์ ชนิดปุ๋ยส่วนใหญ่เป็นปุ๋ยเคมี สูตร 16-16-16 ส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยเคมี 0.10-10 กก./ต้น ส่วนใหญ่ เสียค่าใช้จ่ายปุ๋ยเคมีอยู่ระหว่าง 25-400 บาทต่อไร่

การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 70.7) ไม่ใช้สารเคมี มีเพียงร้อยละ 29.3 เท่านั้นที่ใช้สารเคมี วิธีการใส่ปุ๋ยใช้วิธีฝังรอบทรงพุ่ม ส่วนใหญ่เสียค่าใช้จ่ายในการใช้สารเคมีอยู่ระหว่าง 20-400 บาทต่อไร่

วิธีการกำจัดวัชพืช เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 87.9) กำจัดวัชพืชโดยใช้แรงงานคน โดยการใช้จอบและมีดเป็นต้น

การตัดแต่งกิ่ง เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 61.7) ตัดแต่งกิ่งตอนหลังเก็บเกี่ยว

การให้น้ำ เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 39.8) ให้น้ำก่อนมะม่วงหิมพานต์ออกดอก

การปรักขามเมื่อมีปัญหาในการปลูก เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 60.2) ปรึกษาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

การจ้างคนงานรายวัน เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 92.3) จ้างคนงานรายวันอยู่ระหว่าง 1-10 คน ค่าจ้างแรงงานรายวันอยู่ระหว่าง 80-2,000 บาท

แหล่งข่าวสารการเกษตร ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 70.7) ได้รับความรู้การเกษตรจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

การตลาดและราคามะม่วงหิมพานต์

การทราบราคาขายส่ง/ขายปลีกของมะม่วงหิมพานต์ เกษตรกรทั้งหมดไม่ทราบราคาขายส่ง/ขายปลีกของมะม่วงหิมพานต์

ประเภทพ่อค้าที่มารับซื้อ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 92.5) เป็นพ่อค้าท้องถิ่นในหมู่บ้าน

เหตุผลที่ขายมะม่วงหิมพานต์ผ่านพ่อค้าคนกลาง ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 75.2) เกษตรกรรายงานว่าเป็นเพราะเกษตรกร ไม่มีเวลาที่จะนำผลผลิตไปขายเอง

วิธีการดำเนินกิจการตลาด เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 64.7) จำหน่ายผลผลิตโดยวิธีการขายปลีก

แหล่งที่จำหน่ายผลผลิต ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 57.1) จำหน่าย ณ จักรับซื้อในท้องถิ่น

ผู้กำหนดราคาซื้อขายผลผลิต ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 56.4) พ่อค้ารับซื้อเป็นผู้กำหนด

การแบ่งเกรดมะม่วงหิมพานต์ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 53.3) มีการแบ่งเกรดมะม่วงหิมพานต์

วิธีการชำระเงินค่าผลผลิต ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 70.7) ชำระทั้งหมดเมื่อตกลงราคาซื้อขายแล้ว

การทราบข่าวสารการเคลื่อนไหวของราคา ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 57.1) ทราบข่าวสารจากกลุ่มเกษตรกร รองลงมาร้อยละ 56.4 จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

ปัญหาการผลิตและการตลาดมะม่วงหิมพานต์

ปัญหาการผลิตมะม่วงหิมพานต์ ได้แก่ ขาดความรู้ด้านเทคโนโลยี ขาดแคลนเครื่องมือ อุปกรณ์การผลิต ขาดแคลนเงินทุน ขาดแคลนแรงงาน ปัญหาคุณภาพผลผลิตมะม่วงหิมพานต์ ปัญหาแมลงจากผีเสื้อมวนหวาน หนอนเจาะ และหนอนกินใบ

ปัญหาการตลาดมะม่วงหิมพานต์ ได้แก่ ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ ปัญหาความรู้ในการคัดเกรด ปัญหาในการขนส่งและปัญหาขาดแคลนแรงงาน

ปัญหาด้านแมลง ได้แก่ ปัญหาผีเสื้อมวนหวาน ปัญหาหนอนเจาะ และปัญหาหนอนกินใบ

ส่วนปัญหาด้านอื่น ๆ ที่พบ ได้แก่ การใช้ปุ๋ย การใช้สารเคมี ปัญหาเรื่องน้ำ ปัญหาความอุดมสมบูรณ์ของดิน และปัญหาคุณภาพของผลผลิตมะม่วงหิมพานต์

อภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่า ผลผลิตของมะม่วงหิมพานต์ของเกษตรกรต่ำกว่ามาตรฐานมาก ยกตัวอย่าง เช่น มะม่วงหิมพานต์ที่มีอายุต่ำกว่า 5 ปี ปกติจะให้ผลผลิตเฉลี่ยประมาณ 1-3 กก./ต้น แต่ผลผลิตเฉลี่ยของเกษตรกรจะได้เพียง 1.3 กก.ต่อครอบครัวเท่านั้น (อายุต่ำกว่า 5 ปี) ดังนั้นเกษตรกรควรหาแนวทางเพิ่มผลผลิตมะม่วงหิมพานต์โดยควรจะดูแลรักษามะม่วงหิมพานต์ให้มากขึ้น โดยการใช้ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก เมื่อมะม่วงหิมพานต์เริ่มตั้งตัวได้ระยะ 6 เดือนแรก ส่วนปุ๋ยเคมีก็สำคัญเช่นกัน โดยใช้เป็นปุ๋ยหยอดหน้าช่วยเพิ่มธาตุอาหารในดิน

เกษตรกรประสบปัญหาการผลิตอันดับแรก คือ การขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีการปลูกมะม่วงหิมพานต์ (โดยเฉพาะความรู้ในการคัดเกรดและแยกพันธุ์) ดังนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรที่จะฝึกอบรมเกษตรกรให้บ่อยมากขึ้น ทั้งนี้จากข้อมูลที่ได้จากเกษตรกรส่วนใหญ่ก็มักจะปรึกษาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเมื่อมีปัญหาในการปลูกอยู่แล้ว

ปัญหาในการขาดแคลนแรงงานในช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิตนั้น เกษตรกรควรจะใช้แรงงานในครัวเรือนของตนเองอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ค่าแรงงานข้างมีราคาสูง เกษตรกรควรรวมกลุ่มกันผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนกันในการทำกิจกรรมร่วมกัน (ลงแขก) เป็นต้น

ปัญหาในการผลิตอีกประการหนึ่ง คือ แมลงศัตรูพืช เกษตรกรบางคนยังมีความรู้และการใช้สารเคมีไม่ถูกต้อง และมีการใช้สารเคมีไม่ถูกประเภท ทำให้การกำจัดโรคและแมลงไม่ได้ผลเท่าที่ควร ส่งผลให้โรคและแมลงเกิดการคือยามากขึ้น อย่างไรก็ตามเกษตรกรไม่ควรใช้สารเคมีอย่างเดียว แต่ควรจะใช้วิธีการป้องกันศัตรูพืชแบบผสมผสาน (Integrated pest management-IPM)

ปัญหาการตลาดมะม่วงหิมพานต์ที่พบเป็นอันดับแรก ก็คือปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำเกี่ยวกับเรื่องนี้ ควรจะส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มกัน (เช่น กลุ่มผู้ปลูกมะม่วงหิมพานต์) เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลางให้มากยิ่งขึ้น เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ทางการตลาดซึ่งกันและกัน ก็จะส่งผลให้การตลาดมะม่วงหิมพานต์เข้มใสมากขึ้นอีกประการหนึ่ง ผลผลิตจะได้ราคาดีก็ต่อเมื่อมีการเพิ่มผลผลิตต่อไร่และลดต้นทุนการผลิตลงเท่านั้น

อีกประการหนึ่ง การที่มะม่วงหิมพานต์ราคาตกต่ำ ส่วนใหญ่เมล็ดมะม่วงหิมพานต์ยังเป็นพันธุ์พื้นเมือง เมล็ดจะมีขนาดเล็กเนื้อในขาดความสมบูรณ์ ประกอบกับการขาดการดูแลรักษาจาก

เกษตรกร ดังนั้นเมื่อผลผลิตออกสู่ตลาดราคาผลผลิตจึงตกต่ำไม่ได้ราคา ดังนั้นรัฐบาลควรจะส่งเสริมเมล็ดพันธุ์ใหม่ที่ทำให้ผลผลิตให้มาตรฐานมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

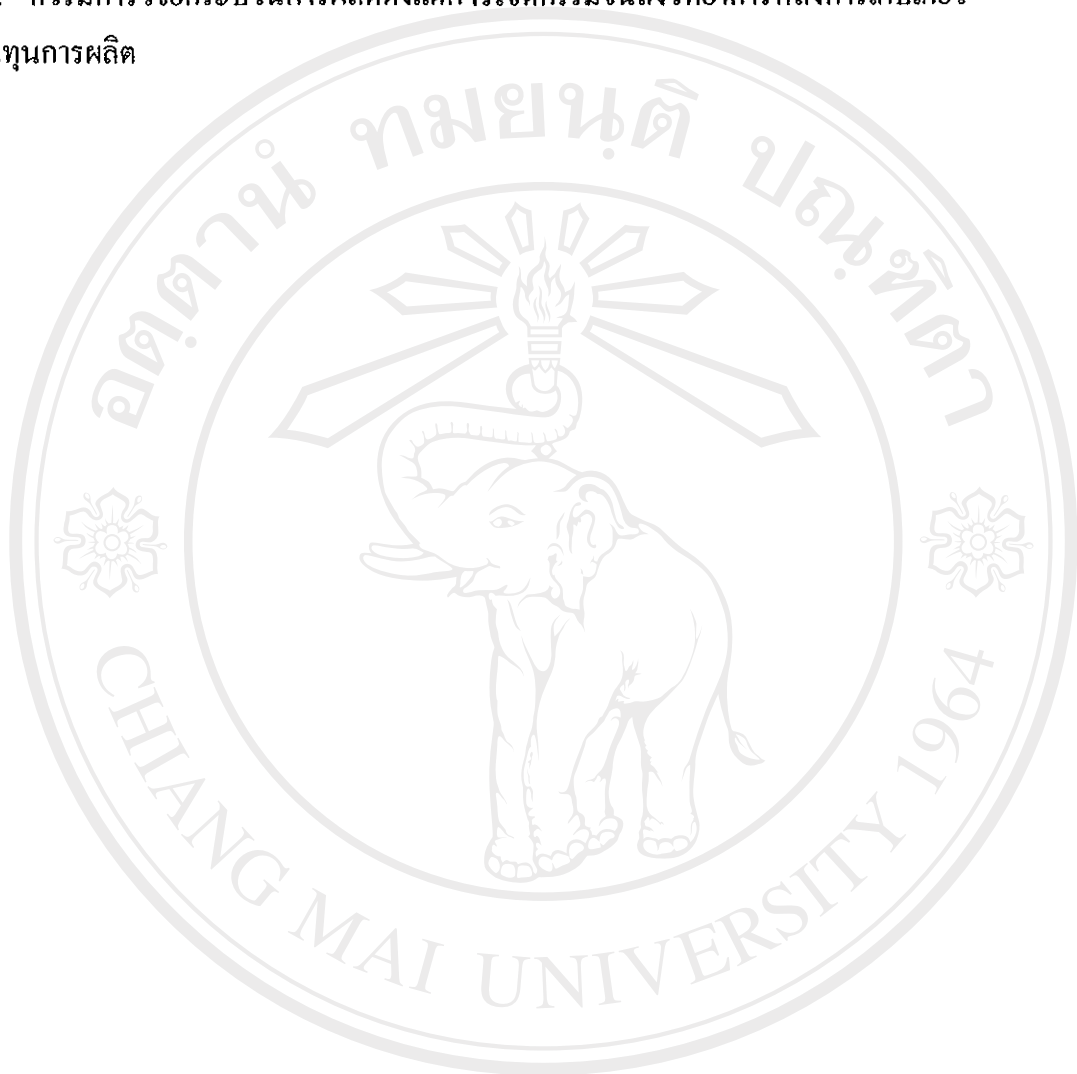
- แนวทางการปรับปรุงการผลิตและการตลาดมะม่วงหิมพานต์ ควรเป็นดังนี้
1. ควรจะมีการส่งเสริมและให้ความรู้เกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงหิมพานต์ถึงวิธีการผลิตพันธุ์ที่ตลาดต้องการ การดูแลรักษา การป้องกันกำจัด โรคและแมลง ความรู้เรื่องปุ๋ย หรือหาพันธุ์ใหม่ๆ เช่น พันธุ์ศรีสะเกษ ที่ให้ผลผลิตสูงและต้านทาน โรคและแมลงเพื่อลดต้นทุนในการผลิต
  2. ควรจะส่งเสริมประสิทธิภาพในการทำงานของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงหิมพานต์ ให้มากยิ่งขึ้น โดยมีการวางแผนในการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด
  3. หน่วยงานของรัฐควรจะมีการศึกษาแนวทางในการที่จะพัฒนาเมล็ดพันธุ์มะม่วงหิมพานต์ใหม่ให้มี คุณภาพได้มาตรฐาน ทำให้เกษตรกรมีโอกาสขายผลผลิตได้มากขึ้น
  4. ควรให้มีการส่งเสริมขยายการเพาะปลูกเมล็ดมะม่วงหิมพานต์เป็นแปลงขนาดใหญ่ที่นิคมกันไว้เป็นที่สงวนที่จะให้ผลผลิตได้ตลอดปีแล้วยังช่วยลดต้นทุนการผลิตให้แก่เกษตรกรอีกด้วย
  5. ด้านการเงินทุน ทางภาครัฐจะหาทางช่วยเหลือแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำให้แก่เกษตรกรผู้ผลิต ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นเครื่องมือง่ายๆ และมีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน กำลังการผลิตของเกษตรกรเป็นเพียงขนาดกลางและขนาดเล็ก ปัญหาเหล่านี้มีส่วนสำคัญทำให้การปลูกและอุตสาหกรรมเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ไม่ขยายตัวเท่าที่ควร อีกประการหนึ่งควรจะเข้าร่วมในโครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุนที่รัฐบาลกำลังเปิดให้การช่วยเหลือเกษตรกร

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่อง ความต้องการเทคโนโลยีทางการผลิตมะม่วงหิมพานต์ ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการความรู้ในการผลิตมะม่วงหิมพานต์ในด้านใดบ้าง
2. ควรมีการศึกษาสภาพการผลิตและการตลาดให้ครอบคลุมทั้งประเทศ เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน และต้องมีการวิจัยเชิงคุณภาพของเกษตรกรแบบเจาะลึกควบคู่กันไปด้วย

3. ควรมีการวิจัยเชิงวิชาการด้านการปรับปรุงคุณภาพการผลิตควบคู่ไปกับการวิจัยเชิงเศรษฐกิจด้วย

4. ควรมีการวิจัยกระบวนการผลิตตั้งแต่การเกษตรกรรมจนถึงวิทยาการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อลดต้นทุนการผลิต

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved